

Η Βυζαντινή Υπαλληλία και τα τιμητικά αξιώματα

/ [Επιστήμες, Τέχνες & Πολιτισμός](#)

Το Βυζάντιο, αντίθετα με τη Δύση, απέκτησε συγκροτημένη κρατική μηχανή. Ακόμα και στις πλέον δύσκολες περιόδους η κρατική μηχανή δεν σταμάτησε να λειτουργεί έχοντας μια οργανωμένη γραφειοκρατία και υπαλληλία. Σημαντικό ρόλο με κοινωνικά και οικονομικά χαρακτηριστικά έπαιζαν οι τίτλοι και τα αξιώματα.

ΤΙΜΗΤΙΚΑ ΑΞΙΩΜΑΤΑ

Οι Βυζαντινοί αποκαλούσαν τα τιμητικά αξιώματα “αξίας διά βραβείων” γιατί η απονομή τους γινόταν στη διάρκεια τελετής κατά την οποία ο αυτοκράτορας έδινε στο τιμώμενο πρόσωπο ένα αντικείμενο που συμβόλιζε το νέο του αξίωμα (π.χ. ο σπαθάριος έπαιρνε ένα σπαθί, ο στρατάρης ένα χρυσό μαστίγιο).

Το τιμητικό αξίωμα (ύπατος, δισύπατος, σπαθαροκουβικουλάριος, μάγιστρος, πραιπόσιτος κ.λ.π.) ήταν ισόβιο αλλά όχι κληρονομικό και έδινε, σε όποιον το είχε, το δικαίωμα να εισέρχεται στο παλάτι, να παρίσταται σε διάφορες τελετές και να έρχεται έτσι σε προσωπική σχέση με τον αυτοκράτορα. Επίσης -το σημαντικότερο- συνοδευόταν από ετήσιο μισθό που πληρωνόταν από τον ίδιο τον αυτοκράτορα στους αξιωματούχους. Η συνήθεια αυτή -που ως ένα σημείο ήταν κατάλοιπο του παρελθόντος- στήριζε τη δημόσια οικονομία και αποτελούσε το σύστημα με το οποίο ο αυτοκράτορας πραγματοποιούσε συνεχώς εσωτερικά δάνεια. Κι αυτό γιατί για να αποκτήσει κανείς ένα τιμητικό αξίωμα ήταν υποχρεωμένος να καταβάλει στο κράτος ένα σημαντικό ποσό το οποίο δεν μπορούσε πια να του επιστραφεί. Σε αντάλλαγμα έπαιρνε το ισόβιο αξίωμα και δικαιούνταν κάθε χρόνο να εισπράττει

τον μισθό του. Για παράδειγμα ένας πρωτοσπαθάριος (που ήταν υψηλό αξίωμα) τον 10ο αιώνα έπρεπε να καταβάλλει από 12 ως 18 λίτρες χρυσού και εισέπραττε μία λίτρα το χρόνο (δηλαδή μια απόδοση που κυμαινόταν μεταξύ 5,5% και 8,3% του αρχικού κεφαλαίου).

Στα κατώτερα αξιώματα η απόδοση του κεφαλαίου ήταν χαμηλότερη (περίπου 3,25%). Συνεπώς η απόκτηση ενός τιμητικού αξιώματος ήταν ταυτόχρονα και ένας τρόπος για επένδυση χρημάτων. Η ετήσια απόδοση ήταν ανάλογη προς τον νόμιμο τόκο και φυσικά ήταν εγγυημένη από το κράτος. Το μειονέκτημα ήταν ότι το αρχικό κεφάλαιο που είχε δοθεί στο κράτος χανόταν οριστικά, ενώ ο μισθός πληρωνόταν μόνο στον δικαιούχο και όχι στους κληρονόμους του.

Ο δικαιούχος του τιμητικού αξιώματος είχε και άλλα σημαντικά οφέλη, κοινωνικά και οικονομικά. Ξεχώριζε από τον κοινό λαό μια και γινόταν “έντιμος” (είχε “τιμήν” σε αντίθεση προς τους “ατίμους” που δεν είχαν αξίωμα), είχε προνομιακή μεταχείριση στις δημόσιες υπηρεσίες και στα δικαστήρια (π.χ. απαγορευόταν να βασανιστεί για να ομολογήσει ένα έγκλημα, εκτός της προδοσίας), ενώ αν ξεπερνούσε τον βαθμό του πρωτοσπαθαρίου γινόταν αυτόματα μέλος της συγκλήτου και ανήκε πλέον στη βυζαντινή αριστοκρατία. Επιπλέον έμπαινε στο παλάτι και μπορούσε πια να διεκδικήσει υψηλές θέσεις στη δημόσια διοίκηση, από τις οποίες ο πλουτισμός του ήταν εξασφαλισμένος.

Για να αποκτήσει κάποιος ένα τιμητικό αξίωμα, έπρεπε πρώτα να δώσει την έγκρισή του ο ίδιος ο αυτοκράτορας και βέβαια υπήρχαν κατηγορίες πολιτών που δεν είχαν δικαίωμα να αποκτήσουν τιμητικό αξίωμα: οι απελεύθεροι, οι εγκληματίες, οι μίμοι, οι αιρετικοί, και τέλος οι έμποροι και οι βιοτέχνες οι οποίοι θεωρούνταν ότι ασκούν ταπεινό επάγγελμα εξαιτίας του κέρδους που επεδίωκαν. Με λίγα λόγια, ως τον 11ο αιώνα, η βυζαντινή αριστοκρατία προερχόταν από τους πλούσιους ιδιοκτήτες ακινήτων.

Από τον 11ο αιώνα, κατά τη βασιλεία του Κωνσταντίνου Θ΄ του Μονομάχου, νέα αξιώματα εμφανίστηκαν, τα οποία άρχισαν να μοιράζονται αφειδώς ακόμα και σε εμπόρους και βιοτέχνες. Με τη μεγάλη διάδοσή τους όμως τα αξιώματα έχασαν την αξία τους μέχρι την οριστική τους κατάργηση, το 1081, από τον Αλέξιο Κομνηνό.

Η Βυζαντινή Υπαλληλία

Η οργάνωση της κρατικής μηχανής, βασιζόταν στον αυτοκράτορα ως πηγή κάθε εξουσίας. Κάτω απ’ αυτόν, υπήρχε μια περίπλοκη κρατική μηχανή, οργανωμένη με αυστηρά συγκεντρωτικό και ιεραρχικό σύστημα. Η σταδιοδρομία του υπαλλήλου ήταν ανοικτή σε μεγάλη μερίδα πολιτών, με βασική προϋπόθεση κάποιες γενικές εγκυκλοπαιδικές γνώσεις (εκτός των γιατρών, των νομικών και των εκπαιδευτικών που έπρεπε να είναι πιο εξειδικευμένοι). Η πρόσβαση ήταν ανοικτή σε όλους τους υπηκόους. Αρκετοί επαρχιώτες κατάφεραν να φτάσουν σταδιακά σε υψηλά αξιώματα. (π.χ. Ψελλός). Όμως, από τον 11ο αι. και μετά οι πλούσιες οικογένειες και μέλη του αυτοκρατορικού περιβάλλοντος άρχισαν να

αναλαμβάνουν τα υψηλά αξιώματα, δημιουργώντας μια κλειστή τάξη δημόσιων λειτουργών. Υπήρχαν πάντως και οι εξαιρέσεις. (Αλέξιος Απόκαυκος).

Το Βυζάντιο, αντίθετα με τη Δύση, απέκτησε συγκροτημένη κρατική μηχανή. Ο κλήρος είχε κάποιες σποραδικές εμφανίσεις σε αυτήν, κάτι που ενισχύθηκε την εποχή των Παλαιολόγων .

Υπήρχαν δύο ειδών θέσεις, στη διοίκηση και το στρατό, οι υψηλότερες και οι κατώτερες.

Υψηλότερες : δίνονταν από τον αυτοκράτορα σε άτομα που επέλεγε ο ίδιος. Τα διόριζε προφορικά, για 3 χρόνια. (αξίαι δια λόγου). Έφταναν τους 60 και χωρίζονταν σε επτά κύριες ομάδες, ενώ διεκπεραίωναν τις υποθέσεις του κράτους.

Κατώτερες : ονομάζονταν στρατείες, ήταν ισόβιες και μπορούσαν να αγοραστούν ή να πουληθούν από τους ενδιαφερόμενους.

Οι υπάλληλοι έδιναν όρκο (υπαλληλικής αξιοπιστίας) ο οποίος κατατίθετο στα αρχεία του παλατιού, σε ειδικό μητρώο. Υπήρχαν πολύ αυστηροί νόμοι για τη σωστή άσκηση των καθηκόντων τους. Ο Ιουστινιανός μάλιστα, είχε ορίσει τους επισκόπους ως επόπτες των υπαλλήλων.

Αξίαι βραβείου : τιμητικά αξιώματα που έδινε ο αυτοκράτορας. Η απονομή τους γινόταν σε επίσημη τελετή, συνήθως με την ευκαιρία μιας εορτής, ή την Κυριακή. Ο αυτοκράτορας έδινε ένα βραβείο που συμβόλιζε το αξίωμα. Άλλοι έπαιρναν ειδικό ένδυμα, κόσμημα ή έγγραφο. Τα αξιώματα αυτά ήταν ισόβια, αλλά όχι κληρονομικά. Δίνονταν στην πλειονότητα των ανώτατων αυλικών. Επίσης, ήταν δυνατή η κατοχή θέσης χωρίς τίτλο (άπρατοι), όπως και κάτοχοι τίτλων χωρίς αξιώματα (λιτοί).

Το αξίωμα ήταν ανάλογο των προσωπικών σχέσεων με τον αυτοκράτορα. Ο βαθμός (60) του αξιώματος καθόριζε τη θέση του κατόχου στην ιεραρχία που ήταν ιδιαίτερα αυστηρή. Σε κάθε τίτλο, αντιστοιχούσε ορισμένο αυλικό αξίωμα, συνδεδεμένο με την προσωπική υπηρεσία του αυτοκράτορα. (Πίνακας 1). Στο 2ο μισό του 10ου αι. εμφανίστηκαν νέοι τιμητικοί τίτλοι, ενώ τον 11ο αι. τα αξιώματα αυξήθηκαν πάλι, λόγω της οικονομικής ανάπτυξης. Στα χρόνια των Κομνηνών, ήρθαν οι αλλαγές. Ο Αλέξιος άλλαξε τους παλαιούς τίτλους κι απένειμε αξιώματα σε δικά του άτομα.

Την ύστερη βυζ. περίοδο, το μονοπώλιο των σημαντικών αξιωμάτων κατείχαν τα μέλη μεγάλων και πλούσιων οικογενειών. Εξακολουθούσε όμως να υπάρχει η δυνατότητα – αν και περιορισμένη – για ορισμένους, η αναρρίχηση σε υψηλά αξιώματα μετά από θητεία σε κάποια άλλα.

Τα αξιώματα δια βραβείων συνοδεύονταν από τη ρόγα, ετήσιο μισθό. Το ένδυμα επίσης, έπαιζε μεγάλο ρόλο στο αξίωμα καθώς ήταν ανάλογό του (62). Οι τιμητικοί τίτλοι ήταν εξαγοράσιμοι (η τιμή του αξιώματος) αν και η αντίδραση των αυτοκρατόρων ως προς αυτό ήταν αντιφατική. Ο Ιουστινιανός το απαγόρευσε, ενώ ο Λέων ο Στ' όρισε συγκεκριμένο ποσό.

Οι τιτλούχοι είχαν κοινωνικά και οικονομικά οφέλη

Πηγή: vizantinaistorika.blogspot.gr